

INGER LERNEVALL

KÄRA MARTINA

En fantasi ur verkligheten

 Axplock
www.axplock.se

© Inger Lernevall
Omslagsfoto och formgivning: Inger Lernevall
Tryck: Tipografija Dardedze Holografija, Lettland 2018
ISBN tryckt bok: 978-91-88523-27-3
ISBN e-bok: 978-91-88523-28-0

*Sent i december 1902 försvinner kronofjärdingsman Anton
Johannesson under en förrättning med roddbåt mellan Tjärnö
och Råssö i norra Bohuslän.*

*Kvar på Gullnäs, Tjärnö, finns hans hustru Martina och
de tre barnen Elsa, Alma och Anders.*

Hans kropp återfinns aldrig.

FÖRORD

Martina har funnits på riktigt, hon levde mellan 1860 och 1941 och var min mammas mormor. Jag har ju aldrig träffat Martina men jag har hört henne nämnas då och då under min uppväxt. Och hennes öde har lämnat avtryck i mig.

Så det här är min berättelse om Martina, kvinnan vars hår sades ha blivit vitt över en natt. Det är jag som talar till henne genom historien.

Det här är min berättelse om olyckan som drabbade familjen och hur Martina och de tre barnen överlevde den.

Det är också min berättelse om det som gick förlorat, hur livet kan ha sett ut innan Anton försvann i djupet.

Berättelsen kommer ur min fantasi, skapad med hjälp av det jag faktiskt vet om de yttre omständigheterna.

Huvudpersonerna och deras närmaste har sina verkliga namn i boken, andra mer perifera personer är helt uppdiktade. Ibland har två personer ur verkligheten fått ta gestalt i en enda i berättelsen. Ibland

använder jag området namn även som namn på ett specifikt hus. Flera av de hus och gårdar det handlar om finns kvar än i dag.

Den som har lokalkännedom kommer att kunna invända att allt inte stämmer i geografien. Men det är en författares privilegium; det här är inte hembygdshistoria utan en fiktiv berättelse med utgångspunkt i ett livsöde. Ett öde som har berört mig allt starkare när jag har fördjupat mig i det.

Martina var kvinnan som lämnades ensam kvar med allt. Som genom sorg och förtvivlan ändå tvingades ta sig framåt, dag efter dag, och försöka klara av det.

Och som på något sätt också gjorde det. Martina lotsade ensam sina tre barn upp i vuxenlivet, och när hon dog hade hon levt utan Anton i nästan fyrtio år.

Martinas och Antons mellanflicka Alma blev så småningom min mormor. Hon levde sitt liv med sin man Axel och tre barn i Strömstad, en dryg mil från barndomshemmet på Tjärnö.

Hennes nioårsdag var bara några dagar bort när pappa Anton försvann. Alma brukade själv beskriva det som att hennes mamma Martinas hår blev vitt över en natt när det hände.

Almas yngsta dotter Ella – min mamma – minns fortfarande sin mormor Martina som gick bort åttio år gammal när mamma var fjorton år. Mamma minns en vithårig, svartklädd lite barsk äldre kvinna med glimten i ögat och huckle på huvudet.

De sista trettio åren av sitt liv levde Martina i Strömstad. Då och då gick hennes barnbarn Ella till mormor efter skolan och spelade Femhundra. Martina kunde bli lite sur om hon inte vann, minns

Ella, så det hände att hon med flit lät mormor vinna. Efter kyrkan på söndagarna brukade Martina gå hem tillsammans med två väninnor och dricka kaffe och ta en konjak och ett parti Bismarck, ett annat av mammas minnen.

En del av Martinas karaktär i min berättelse har tagit form utifrån min mammas beskrivning av sin mormor. Ella är idag den enda människa jag vet som har träffat och känt verklighetens Martina, och är därmed min enda länk till henne. Martina har också fått låna drag av sin äldsta dotter Elsa som jag träffade mycket under min barndom.

Anton har varit död i etthundrasexton år så hans karaktär och egenskaper i berättelsen är i stort sett helt skapade av mig. Det enda som är känt är de mörka ögonen som sedan levde vidare bland annat hos min mormor Alma. Och att hon var övertygad om att hon var hans älsklingsbarn.

Det mesta i den här berättelsen är fantasi, med inslag av verklighet.

Men mest fantasi, kom ihåg det.

Inger Lernevall

hösten 2018

1902

Man sa att ditt hår blev vitt över en natt, Martina. Att sorgen och förtvivlan gjorde att ditt vackra bruna hår förbyttes i vitt inför blotta ögat. När Anton försvann och lämnade dig ensam med tre små barn.

Jag var barn när jag hörde det första gången och du var borta sedan länge. För mig blev du den mytiska kvinnan som påstods ha blivit vithårig över en natt. Som blev ensam med dina barn i ett hus vid det vilda havet som slukade din man.

Som i en ohygglig saga.

Man hittade aldrig hans kropp, men man hittade ekan drivande upp och ner, och man hittade hans mössa. Eller var det kavajen?

Du visste att hans arbete kunde vara farligt, du hade lärt dig leva med oron när han var ute på tjänsteförrättning. Kanske hade han fått några supar för mycket den här dagen. Kanske gick vågorna lite högre än han hade bedömt när han lade ut ekan från Örn's brygga på Tjärnö för att ta sig över till Råssö.

Det var nästan vindstilla, kanske var det det som fick honom att

våga resan den här dagen. Men öppet hav betar sig lite som det vill och kan gunga vilt utan vind.

Det var strax efter jul, den 29 december. Det var måndag och den första riktiga vardagen efter julhelgen. Den första riktiga vardagen efter stormen som kulminerade på annandagen innan den äntligen drog sig tillbaka. Över julhelgen hade kusten skakats av den värsta stormen i mannaminne, och kanske hade det upprörda havet inte lagt sig riktigt till ro än efter det.

Och vattnet var så isande kallt dessa allra sista dagar i december. En riktig vargavinter hade drabbat landet det här året. Men arbetet måste ju ändå utföras, så långt det är möjligt.

Att hjälpa till att upprätta ett testamente, det var hans ärende på Råssö den här dagen. Tänkte han alls på sitt eget testamente? Troligen inte, han var bara trettionio år och döden borde vara många år bort.

Hemma på Gullnäs på Tjärnö fanns du och dina tre barn, Martina, och väntade på en man och en far som aldrig skulle komma hem. Om tre dagar skulle mellanflickan Alma fylla nio år, en födelsedag som skulle drunkna helt i den olycka som hade drabbat er. Hur kunde han göra så mot henne? Mot henne, hon som levde i sådan övertygelse om att hon var hans älsklingsbarn? Så nära jul och hennes födelsedag?

Hur klarade du av det, Martina? Klarade du av att ge lilla Alma en nioårsdag ändå, kom du ihåg att tända ljus och kom du ihåg att tänka på presenter? Eller var det bara skräck och sorg på Almas nionde födelsedag?

När Anton inte kom hem som han skulle blev du inte orolig till en början. Du visste att saker kunde hända på vägen, ett ärende kunde dra ut på tiden, ett nytt kunde uppstå. Dagen var så kort, han hade inte många timmar på sig att uträtta allt han skulle.

Du visste inte hur han hade tänkt eller vad som hade sinkat honom den här dagen. Allt du visste var att han skulle till Råssö för ett testamente. Han var ju inte bara lokalpolis, han var också flitigt efterfrågad för andra uppdrag, som just testamenten, bouppteckningar, auktioner av hela hemman.

Havet var så kallt och vantarna värmdes dåligt när isvattnet stänkte upp av årtagen, det förstod var och en. Hellre än att riskera att behöva ro hem över öppet vatten i becksvart mörker skulle han förstås stanna kvar i säkerhet; det fanns många fiskare och hemmansägare som gärna skulle ge honom husrum för natten. En ansedd man som Anton Johannesson.

Än var det ingen fara, än var allt som det skulle.

Timmarna gick och vardagen måste upprätthållas, än var det en vanlig dag, trots allt. Det här hade hänt förut, påminde du dig.

Utan att det hade varit någon fara alls. Lite försenad bara.

Runt köksbordet samlades ni, du och barnen. Kvällsmat måste ni ha vare sig Anton kom hem eller inte.

Anders satt med hängande huvud över sitt mjölkglas. De sju-åriga benen dinglade i luften och han sparkade med dem, fram och tillbaka, fram och tillbaka. Hans äldsta syster Elsa blev irriterad.

Sluta Anders, sitt still vid bordet.

Anders blängde till men fortsatte att sparka.

Elsa tittade på dig, du tittade på Anders som lät benen sakta ner men inte stillna helt. Alma tittade fram och tillbaka mellan er alla, tuggade sin smörgås och sa ingenting. Anders hade myror i kroppen, det var klart.

Men när i morgon kommer far då? Han sa att han skulle komma hem idag.

Jag vet det, Anders. Men när det började mörkna tänkte nog far att det var säkrast att bli kvar på Råssö över natten. Far är klok och förständig, vet du. Inte tar han några risker i onödan. Han väntar nog tills det blir ljust igen så att han ser att ro.

Anders tittade stint på dig medan du pratade. Han lät sig övertygas, men under bordet gick benen fortfarande fram och tillbaka, som av sig själva.

Själv var du också övertygad, Martina. Det var inte första gången du låg ensam i dragsängen för att Anton hade blivit försenad eller inte lyckats ta sig hem. Tjärnö socken bestod av öar, och det hörde till de självklara villkoren för fjärdingsman att förflytta sig mellan dem. Ständigt rodde han sin eka hit och dit, det var bara så det var.

Att vara kronofjärdingsman var inte alltid en enkel syssla. Inte vem som helst kunde bli fjärdingsman, men det var inte heller vem som helst som ville bli det. Lönen var låg och anseendet därefter. Skulle han gripa och föra någon till arresten var han ensam mot den uppretade person som motsatte sig gripandet och kanske dessutom hade släktingar och kamrater till hjälp.

Och om han kom på någon med hembränning kunde stämningen snabbt växla från lockande erbjudanden om fritt brännvin livet

ut till hot om att bli slängd i sjön med huvudet före.

Anton Johannesson hade vid det här laget rätt mycket erfarenhet, och var van vid att lirka och hantera svåra och hotfulla situationer. Han hade också lyckats bli en ansedd man, trots sin polisiära roll. "Mångbetrodd" skulle det komma att formuleras när hans försvinnande hamnade i tidningen. Han var ju faktiskt till och med ordförande i kommunalnämnden i Tjärnö.

Du hade alltid varit så stolt över din driftiga man, Martina. Vem skulle du vara utan honom?

Än ställde du dig inte den frågan, än var det bara tålmodig väntan.

Anders var fortfarande lite motvillig när du bestämde att det var läggdags. Då och då tryckte han näsan mot rutan för att se om inte pappa skulle komma ändå.

Marsch i säng nu, Anders. Han kommer inte ikväll, har jag sagt.

Flickorna kom i sina nattsärkar och flätade sitt hår för natten. Anders hoppade jämfota en stund i långkalsonger och tröja, men gav upp efter en blick från dig. Så småningom lägrade sig lugnet i huset, barnen började snusa i sina sängar, en efter en.

Du gick själv och lade dig efter att ha tittat ut i den stora svarta tomheten utanför fönstret en stund. Ingen idé att bränna fotogen i onödan, han skulle ändå inte komma ikväll. Det var ju klart att han väntade till i morgon med att ta sig hem.

Självklart.

Du kröp ner mellan de sträva kalla lakanen och bad en liten bön för Anton och för alla på sjön. Särskilt religiös var du inte, men det

hörde till att blidka havet, som en automatisk vana. Onödigt att utmana det mäktiga.

Och du låg med öppna ögon i mörkret och tänkte på det du hade och det som var ditt liv. Du var så glad i ditt fina hus med utsikt över sundet mellan Gullnäs och fastlandet. Det hus ni hade låtit bygga själva precis som ni ville ha det. Ert första alldeles egna hem efter att ha levt i fyra år hos Antons föräldrar Hedda och Johannes, och sedan tre år hos din mamma Ellika och bror Carl och fått era tre barn under tiden. Visst hade det fungerat bra ändå att leva så inpå varandra, men som ett eget hem var det ju inte.

På Gullnäs hade ni bott tillsammans nu i fem år och sett barnen växa. Centimeter lades till centimeter, år till år. Du var stolt över din fina gård där Anton alltid var noga med att hålla gräsmattan prydligt slagen och gången skottad, beroende på årstid. Där barnen hjälpte till att hålla grusgången fri från maskrosor och kvickrot, eller bron fri från snö. Du var glad och inte så lite stolt över vad du hade. Du visste att ni var lyckligt lottade.

Om det gnagde en liten oro när du hade släckt fotogenlampan den här kvällen slog du bort den. Dina sista tankar innan sömnen kom gällde ditt hem, dina barn, ditt liv med Anton. Sådan tror jag att du var, Martina, en som höll fast vid det verkliga så länge det gick.

Oro låg inte för dig. Än var ditt hår brunt och vackert.

1885

Hon springer bort över berget så snabbt hon kan. Skornas sulor är som vanligt irriterande hala men hon är van och hon faller inte. En liten stund alldeles för sig själv är vad hon behöver. För att lugna sig.

Nere i sänkan växer enstaka tallar, rakare och högre än uppe på klipporna där martallarna står krumma i sitt sega trots mot havet. Hit når inte heller vinden som annars nästan ständigt viner omkring henne.

Stammen är skönt skrovlig under hennes hand. Hon river loss några lavar som hon rullar mellan fingrarna och för mot näsan för doftens skull. Med pannan mot barken och med slutna ögon står hon helt stilla, som för att hämta styrka ur det visa trädet. Pulsen lugnar sig sakta, och hon andas som vanligt igen.

En liten droppe kåda klibbar mot pannan och fastnar där. Asch då, det var förargligt. Kåda är svårt att få bort, och det kommer att bli noterat. Hon vill inte svara på några frågor, bara få komma hemifrån och vara ifred litegrann.

Hon fortsätter ner till bryggan, tar av sig skorna och hoppar ner i den lilla ekan. Hon skjuter ifrån med ena åran, sätter sig tillrätta och börjar ro. Det krävs inte många tag förrän hon har rott över det smala sundet från Öddö och över till Tjernö. Martina vet det nästan inte själv, men hon är på flykt. Hon bara måste träffa Fina en liten stund.

Det spritter och sjuder i kroppen, hon är rastlös och orolig, men har just inget att klaga på i livet. Hon är tjugofem år gammal och har nyss blivit myndig. Att ge upp det?

Väninnan Fina har valt en annan väg. Hon har man och barn sedan länge och fullt upp om dagarna i den lilla stugan på Tjernebo. Hon står vid bänken i köket och ska just sätta den nytvättade potatisen på spisen när Martina hukar sig in genom den låga dörröppningen. De hälsar vardagligt på varandra, det är trevligt att ses men ingen stor sak, de har känt varandra länge och ses ofta. De lärde känna varandra vid konfirmationsläsningen i Tjernö kyrka och är nära vänner sedan dess, så mycket Fina nu hinner för allt hon har att göra därhemma.

Finas minsting Jakob gnäller i vaggan, och Martina tar vant upp honom i famnen och sätter sig på kökssoffan. Fina har redan fyra barn med sin Torsten, tre flickor och så den "lilla gnällspiken" som har blivit hans smeknamn av en prövad familj. Martina är inte precis avundsjuk men hon njuter av att hålla Jakob nära och känna hans värme. Så liten han är är han ändå redan bekant med Martina och hennes famn.

Äldsta dottern Tilda är i skolan men är snart på hemväg, de två yngsta har gått ett stycke längs vägen för att möta henne. Torsten

jobbar ute på åkern. I stugan finns tydliga spår av det familjeliv som levs här. Flickornas sängar och pinaler upptar större delen av det största rummet, och i kammaren har Fina och Torsten och lilla Jakob sina sovplatser.

Det slitna köket är trångt men hemtrevligt, och Martina söker sig gärna hit om hon har tid att ta en sväng över till Tjernö, eller om hon har ärende över till grannön ändå. Den värsta virvlande upprördheten har lagt sig nu, som den ofta gör när hon får lite avstånd. Martina vill gärna låta neutral och saklig när hon börjar prata.

”Han är där igen nu.”

”Vem då?”

”Kronofjärdingsman från Skee. Han Ivarsson. Mor behövde få ordning på några dokument eller vad det nu var, och han hjälper henne med sånt ibland.”

Fina svarar inte först, vad ska hon säga? ”Jaha” låter så förstrött och ointresserat, och det vill hon ju rakt inte. Men sanningen är att hon är så förtvivlat trött. Jakob skriker nätterna igenom just nu, och på dagarna finns ingen tid att ta igen förlorad vila. Torsten behöver all hennes hjälp med djuren och i jordbruket, och de tre större barnen behöver henne också.

Arbetet går i ett evigt kretslopp; när en måltid är avklarad och undandiskad har hon en liten stund för annat. Att tvätta upp det mest akuta av barnens kläder eller Torstens ständigt lika smutsiga arbetsbyxor. Att få svalen fri från den värsta leran från åkerlapparna därute. Att ta vara på allt som det lilla jordbruket ger så att ingenting förfars. Nästan hela tiden med den lilla gnällspiken på höften, ingen

annanstans accepterar han att vara någon längre stund. Och snart blir det åter dags att förbereda och duka fram för nästa måltid.

Fina har ansvar för mjölkningen också förstås, två gånger om dagen i alla väder alla dagar om året. Att hålla sig med piga och dräng har inte det lilla hushållet råd med på långa vägar, så de får göra allt slitet själva. Barnen får hjälpa till med det de klarar, och i takt med att de blir äldre kommer mer och mer av husets arbetsbörda också att läggas på dem.

Korgen med strumpor och plagg som behöver stoppas och lagas står på golvet i kammaren och pockar på Finas uppmärksamhet, på tid som hon inte har. Hon klagar inte, men aldrig att hon får vila och sova så att hon känner att krafterna kommer tillbaka.

Jakob kinkar nu också, men Martina gungar honom kraftfullt och nynnar lite tyst, tätt intill hans fjuniga huvud. Han låter sig bevakas, fast bara nått och jämnt. Enstaka knorr kommer fortsatt då och då ur den lilla kroppen.

Fina får på potatisen på spisen, och sätter sig ett ögonblick på en stol intill. Martina tittar på sin väninna.

”Du ser trött ut.”

”Jo, herrn här håller mig vaken om nätterna.”

Fina vrider ömt och lätt i den lilles näsa, och får lite kraft av det sneda leende han ger henne.

”Vad var det med Ivarsson då?”

”Jamen, det vet du väl, han fjärdingsman uppe från Skee?”

Martinas röst stegras och hon upptäcker att hon låter mer uppjagad och angelägen än vad hon vill. Hon vill låta som att hon sä-

ger någonting sådär bara i förbifarten. Men Fina blir intresserad nu, blicken tänds.

”Aha, menar du den unge mannen med de mörka ögonen?”

”Nej inte han, men hans far. Som kommer och hjälper mor ibland. Vet du väl?”

Hon uppfattar det retsamma i Finas blick, och ler motvilligt. Men inte är Johannes Ivarssons son intressant på något särskilt sätt. Hon tror dessutom att han är yngre än hon, bara en sådan sak. Och det finns ingen anledning att tro att det skulle finnas något intresse från hans sida heller. Inte för att hon bryr sig om det, inte ett ögonblick.

Men hon vet att han heter Anton.

1902

Nästa morgon steg du upp tidigt som vanligt, Martina, och gjorde eld i spisen. Huset var kallt och rått efter den stränga vinternatten. En ny dag med samma gamla vanliga rutin. För idag skulle väl allt bli som vanligt igen.

Späntstickorna först, sedan den torra vitmossan. Det for genom huvudet att Anton i alla fall hade sett till att det fanns tillräckligt med späntved innan han gav sig av. Så bra. Och snart skulle han väl komma.

Du strök eld på en tändsticka och spisen lyste upp sitt innanmäte nästan direkt. Du stängde luckan och öppnade spjället en aning till så att det inte skulle ryka in. När det första sprakandet från veden hördes visste du att det hade tagit sig och du kunde ägna din uppmärksamhet åt andra morgonsysslor. Värmen började sakta sprida sig närmast spisen och vidare ut i köket.

Han var ju sådan, Anton. Såg alltid till att ni hade vad ni behövde, du och barnen. Visst gjorde du din del och stretade på med dina

syslor, men med Anton hade du en stark känsla av att vara skyddad från fara. Att han vakade över er på ett sätt som du trivdes med och som inte hotade din egen självständighet och styrka.

Trots all sorg som ni hade gått igenom de sista åren var det ändå tryggt och stadigt att leva nära Anton.

Så många som du hade förlorat. Din käraste storasyster Amanda var död sedan många, många år. Men du saknade henne fortfarande, det gick inte en dag utan att hon var i dina tankar. Fyrtiotre år skulle hon ha varit nu, ett år äldre än du, Martina. Men hon fick bara sex år att leva.

Din syster Ada hade gått samma väg, och mamma Ellika hade dött för bara några månader sedan. Din pappa hade du aldrig känt. I ditt barndomshem på Öddö fanns nu bara din bror Carl kvar.

Lungsoten härjade vilt och nyckfullt i stugorna, det var bara ren tur för den som klarade sig. Visst är det livets gång och inte något som människor råar över, men nog var förlusterna svåra att bära många gånger.

Så nu hade väl dina värsta sorger redan hänt? Barnen var friska och pigga och din mörkögda make fortfarande ung och stark.

Anton.

Ute i ladugården var det tyst och mörkt, men du kunde höra det svaga kuttret från de knappt vakna hönsen i hönshuset intill. Ännu rädde gryningens stillhet på gården.

Du stampade av dig snön och hängde ifrån dig lyktan på kroken ovanför bänken för mjölkkanorna. Rosa råmade till hälsning, redan otålig med sitt välfyllda juver, Stierna föll in i kören. Ladu-

gårdskatterna sträckte morgonlojt på sig och började sina envisa strykningar runt dina ben. Du fick fösa undan dem ganska bryskt för att komma fram och göra vad du skulle.

I dunklet såg du kornas konturer svagt avteckna sig mot den bortre väggen. Den stora suggans kätte var tom, henne hade ni slaktat till jul och styckat upp och delat med släkten i husen omkring. Ni skulle väl skaffa en ny gris framöver, tänkte du. Måste tala med Anton om det.

Det hade tunnats ut i leden också på Gullnäs på sista tiden. Antons föräldrar Johannes och Hedda hade bott här hos er en tid, och barnen hade trivts bra med att ha farmor och farfar så nära. Nu var Johannes borta sedan förra året och Hedda hade flyttat till sin äldsta son Hans i Massleberg i Skee uppåt landet. Det hade blivit oväntat tomt efter dem. Visst hade du fått bita ihop runt din irritation ibland, Martina, men en sådan här dag saknade du dem. Att ha Antons föräldrar att dela den här stunden med.

Inte ska hon oro sig, flicka lilla.

Så skulle Johannes ha sagt och klappat dig lätt på armen. Men han fanns inte mer, ingen mening med att grubbla över det.

Inte för att du oroade dig heller.

Med vana händer drog du fram den lilla pallen och satte dig tillrätta vid Rosa. Du drog de första tagen, kramade runt spenen och snart fick du igång den kraftiga strålen rakt ner i mjölkspannen. Rosa stod blick stilla och slutade att tugga en stund i högtidlig njutning. Du var tacksam över att hon fortfarande gav mjölk så här mitt i vintern, det var den bästa mjölkko ni hade haft. Stierna

mjölkade sämre, men mer som det brukade vara så här års.

Mjölknigen tog sin stund och du var stel i fingrar och rygg när du var färdig. Ladugården var rå och kall med de enkla brädväggarna, och med djuren som enda värmekälla. Du lade extra hö till korna så att de skulle kunna hålla sig varma. Du slängde en näve havre till hönsen och tittade i redena i höns huset efter ägg. Men det var dåligt med värpan det nu mitt i vintern. Den här dagen hittade du nog inga ägg alls. Du slog en skvätt mjölk till katterna och log lite åt deras högljudda spinnande när de girigt började lapa från det kantstötta kaffefatet.

När du var klar torkade du händerna på ladugårdsförklädet och hängde upp det på spiken, klappade Rosa lite lätt på länderna, tog lyktan och spannen och gick in igen.

Dagen följde sin vanliga rutin, det var dags för morgonmål, och barnen började motvilligt röra på sig i sina bäddar. Huset var fortfarande rätt efter den bistra natten och ingen ville egentligen sätta ner sina fötter på de kalla golven.

Elsa var först i barnaskaran att ta sig upp, som vanligt. Hon var mån om att vara storasyster och hjälpa till att hålla ordning på de yngre. Alma och lilla Anders vände sig lojt i sina sängar, bara en liten stund till.

Anders skrek ilsket när Elsa slet täcket av honom. Han satte sig upp i sängen och satt där en stund i undertröja och långkalsonger och bara blängde.

Vi ska inte ens till skolan idag, vi har jullov.

Men när han nu ändå var vaken kom han ganska kvickt i klä-

derna och satte sig vid köksbordet. Alma tog det långsammare, hon hade svårt att komma upp ur drömmarna och gäspade stort in i spegeln när hon med kallstela fingrar försökte bringa reda i sin långa hårfläta.

Så åt ni ert morgonmål som vanligt denna dunkla decembermorgon. Varsitt glas mjölk och eftersom det nyss hade varit jul fanns det fortfarande gott om rågkaka i huset. Kanske satte du på kaffet också och tog dig en tår. Så skulle det vara varmt när Anton kom hem, frusen säkert efter överfarten från Råssö.

Än fanns tid för allting att vara som vanligt.

Ni väntade alla fyra medan ni satt där runt ert morgonmål. Ingen sa det rakt ut, men alla väntade ni på att Anton skulle komma in i svalen och skaka av sig snö och kyla innan han klev in och gjorde dagen till en vanlig tisdag. Allas tankar var inriktade på detta enda och blickarna sökte sig allt oftare till ytterdörren som förblev stängd.

Du funderade på om han hade pratat om något annat ärende som också skulle uträttas idag. Fast nej, till Strömstad först och sedan Råssö i går eftermiddag och sedan hem igen efter det. Så hade han sagt, det var du säker på.

Inom dig började du räkna lite på hur lång tid det skulle kunna ta innan han var hemma. Om han lade ut från Råssö vid det första ljuset, när skulle han då kunna tänkas vara hemma? Eller kanske han skulle vänta tills det blev ordentlig dager och äta en rejäl frukost först hos sina tillfälliga värdar? Och skulle han lägga båten vid stora bryggan borta vid Örn och gå hem, eller skulle han ro runt till er egen brygga vid Gullnäs? Du tvingades inse att det var för många okända

faktorer för att det skulle kunna gå att räkna ut något bestämt, och förresten visste du inte ens hur lång tid rodden mellan öarna skulle kunna ta.

Du gav upp försöken, men nu började det nog kännas lite tyngre. Allt svårare att förklara hans frånvaro med vanliga, sakliga orsaker.

Barnen vände sina blickar mot dig, för att se om du var orolig eller om allt var som det skulle. Anders var den som hade svårast att hålla sig.

Ska inte far komma hem någon gång?

Han blev tystad av sina systrar som kände att det var en annan sorts stämning i hemmet än vanligt. Elsa röt åt honom att sitta still med benen, men han brydde sig inte om henne. Det var ingen riktig kraft i någonting den här morgonen och barnen återgick snart till inåtvänt tuggande vid morgonmålet.

Men du var fortfarande inte orolig på allvar, Martina. Den verkliga skräcken hade inte gripit tag än. Det fanns så många möjliga förklaringar.

Du skötte dina sysslor och höll dig sysselsatt. Men visst var tålamodet sämre än vanligt, vilket barnen också tyst noterade. Du satte dig med korgen med stoppgarn och nötta sockar för att göra lite nytta av tiden. Men knappt hade du fällt ner blicken över ditt arbete i händerna, så sökte den sig ut genom fönstret igen. Kanske att nu...? Det var rent omöjligt att hitta koncentration till någonting alls den här dagen.

Det var ändå bra att barnen var lediga på jullov, de fyllde upp huset med ljud och närvaro som höll tystnaden och den vassa räds-

lan borta. Du märkte att Elsa gärna höll sig i närheten av dig, beredd att ta på sig ett ansvar om det skulle behövas. Men kära nån, hon var bara tio år och du gjorde allt för att inte sprida någon smittsam oro omkring dig. Men du kände hur den steg inom dig.

Timmarna gick, nu hade det varit ljust ett bra tag och han borde verkligen komma snart. Så ljust det nu blev så här sent i december, men nog skulle han se att ro i alla fall.

Du resonerade inom dig för att hålla oron på plats, du blev sträng mot dig själv och ville inte veta av något pjåsk. Du visste ju hur det kunde vara.

Det hade ju hänt förut.

Att han inte kom hem. När han skulle.

Han kunde inte meddela sig med familjen.

Det visste du ju.

Du satte igång att baka för att ge de rastlösa händerna mer att göra. Visst var det väl lite onödigt, det fanns både rågkaka och kavringsskorpor kvar sedan jul, men du hade gott om mjöl kvar och inget skulle ju förfaras. Snart skulle ni fira nyårsafton och det kunde vara trevligt att unna sig något lite extra gott. Och på nyårsdagen var det Almas födelsedag och det skulle förstås också firas.

Anders hängde i kammarfönstret och väntade på att få se pappa komma stretande i snön. Med jämna mellanrum flyttade han sig till köket och fönstret mot sjön för att se om pappa kanske skulle komma den vägen. Och så tillbaka till kammarfönstret igen.

Så fick han äntligen se något röra sig i dunklet nedåt vägen.

Nu kommer det någon!

Anders ställde sig upp i upphetsningen och tryckte näsan mot det immiga innanfönstret.

Men det är inte far, det är några andra!

Och i det här ögonblicket visste du, Martina. Nu stod det isande klart att det värsta hade hänt. Det du hade haft en slumrande beredskap för i alla år skulle plötsligt bli verklighet. Det knöt sig i magen och blicken visste inte vart den skulle ta vägen. Du torkade hastigt och slarvigt mjölet av händerna på förklädet.

Det var två av Antons kolleger i kommunalnämnden som kom. Vanliga fiskare till vardags. Du kände igen dem och visste vilka de var, men inga du kände väl. Så svårt och besynnerligt att stå inför dessa närmast främlingar i ditt livs svartaste stund, Martina. Du skulle ha bjudit dem in att sitta ner, du skulle ha dukat fram, men du förmådde bara stå där med dina ännu mjöliga händer dolda i förklädet. Du stirrade på dem, barnen stod runt dig och stirrade, de också. Du kände Anders hårda grepp om din kjol, krampaktigt kramande den trygghet som fanns att tillgå.

Männen trampade lite stammande och klumpiga innanför dörren och vintern droppade från deras grova kläder. Ni utbytte fraser, de vanliga meningsslösheterna medan du hela tiden visste att det här inte var en artighetsvisit. Snart skulle klubbslaget komma.

Den ena började tala; lite försiktigt och tyst letade han efter orden som skulle kunna beskriva deras ohyggliga ärende.

Det är så, kära Martina, att vi har anledning att frukta för Anton. Hans eka hittades drivande upp och ner utanför Svallhagen, och hans kavaj hade flutit iland.